

Psal se rok 1944 a ustupující německá armáda se opevnila na řece Ikvě okolo města Dubna, které leží v dnešní Ukrajině. Toto historické město, kdy první zmínka je z roku 1100, bylo vystavěno jako pevnost nad řekou. Zde za druhé světové války Němci sváděli tuhé boje s Rudou armádou.

Mně bylo 11 let a bydleli jsme v nedaleké vesnici Alexandrovka, z které do Dubna to bylo přes kopec. Vesnici založili Češi, a aby získali nějaké výhody pojmenovali ji Alexandrovka po ruském carovi. Obec ležela v údolí táhnoucí se mírně do kopce. Po obou stranách cesty byly statky, které měly zděná stavení z pálených cihel. Střechy byly pokryté plechem nebo betonovými taškami. Za každým statkem byl ovocný sad. Každý sedlák si potrpěl na pěkný pár koní, které potřeboval jak na práci, tak i do kočáru. Nejhezčí to bylo v zimě. Jezdilo se na saních, koně měli věnce a zvonky. Cestující měli na saních kožichy, boty filcáky a přes kolena vlněné deky. Nám dětem truhláři dělali sánky a lyže. Místo vázání byly na lyžích kožené řemínky, kterými se lyže přivazovaly na boty.

Vesnice byla v údolí, takže byla chráněna před dělostřeleckou palbou, která probíhala z kopce na kopec. Naše rodina měla strach a tak jsme se schovávali několik měsíců v bunkru, který otec vybudoval z bývalého sklepa již během války. Vchod byl ukryt za hromadou hnoje tak, aby nebyl ze dvora vidět. V bunkru, kde jsme trávili většinu času byli se mnou a rodiči ještě babička a děda, a také Ukrajinec Mělničuk s dvěma dětmi. V bunkru jsme spali na slámě pokryté prostěradly, kde jsme leželi jeden vedle druhého jako slanečky. Přikrývali jsme se vším možným co bylo po ruce. U vchodu stálo vědro s vodou a malá kamínka na vaření. Přes dvůr byl natažen drát, z kterého visel pohyblivý řetěz, na kterém byl uvázan náš pes Sultán. Pes tím pádem se mohl pohybovat přes celý dvůr a odděloval bunkr od domu. Sultán byl velký a silný pes, když se naježil a vycenil zuby, šel z něho strach. Koho znal, toho si nevšímal, ale neměl rád vojáky a zbraně. Měl s nimi asi špatné zkušenosti. Jakmile přišli na dvůr nebyl k udržení jak se zlobil.

Jednoho dne přivedli Němci do každého domu několik zbídačelých německých vojáků. Prý byli zapomenuti někde v zákopech. Byli zarostlí, špinaví, roztrhaní a někteří nemohli ani chodit jak měli omrzlé nohy. Řada z nich byla raněná a rány byly zafačované. Špinavé fáče byly nasáklé zaschlou krví. Vojáci rodičům nařídili nahřát vodu, aby se mohli umýt. Když se svlékli, tak měli od vší rozežrané rány až do masa. Chovali se jako zvířata, neustále křičeli, vyhrožovali, rozkazovali a nadávali na válku, na Hitlera i na nás. Šel z nich strach, byli všeho schopni a dlouhou válkou zdivočeli.

Měli jsme ve stodole schovaných několik slepic, krůt a krocana. Ten si zahudroval, jakmile ho vojáci uslyšeli, tak ti co mohli chodit ho okamžitě začli hledat. Když je našli pozabíjeli je. Matka jim musela z nich uvařit polévku. Vojáci, ale jak byli vyhládlí a bůhví jak dlouho neviděli maso, dostali pořádnou běhavku. Nestačili běžet na latrínu. Hůř na tom byli ti co nemohli chodit. Je museli znova vykoupat. Otec nám povídal „dobře jim tak darebákům, všechno dokážou akorát zničit a sežrat a pozabíjet“.

Z našeho bunkru, kdo nemusel ven, tak nikdo nevycházel mimo rodičů, kteří museli být v domě, aby bylo vidět, že je dům obydlen.

Za pár dní Němci odjeli. V té době se již v okolí pohybovala výzvědná rozvědka Rudé armády. Jednoho dne k večeru k nám přišly dvě starší ženy, které mluvily rusky. Otec je vzal do našeho bunkru, kde jsme jim dali něco málo k jídlu, přestože i my jsme sami museli se skromnými zásobami jídla šetřit. Jakmile se trochu svlékli bylo jasné, že to jsou přestrojení průzkumníci. Otec vytáhl samohonku, což byla domácí pálenka a nalil jim. Pak si připili na brzké vítězství. Vojáci se vyptávali na Němce, na jejich pozice a jak jsou vyzbrojeni. Nejlépe jsme to věděli mi kluci. Vojáci se pak převlékli opět za ženy, hodili si pytel s kocourem přes

rameno a poschovávali si do oblečení pistole a granáty. Pak se s námi rozloučili, popřáli jsme jim šťastnou cestu a ztratili se ve tmě.

Hned druhý den ráno dorazili k nám další Němci, ale tentokrát bojeschopní vojáci. Na dvůr přivezli pojízdnou kuchyň, která byla tažená koňmi. Koně vypřáhli a odvedli je do stodoly. V té stodole byla špatná podlaha ze slabých prken nad sklepem. Otec se jim snažil vysvětlit ať tak koně nedávají, ale oni trvali na svém. Otce odstrčili a ještě mu vynadali. Naštěstí přišel nějaký německý důstojník, který uměl česky a povídá otcí ať ty blázně nechá. Ráno vojáci rodiče vzbudili a vyhnali na dvůr. On se jim totiž ten kůň ve stodole propadl do sklepa a uškrtil se. Když jsem to viděl, utekl jsem k babičce, která bydlela vedle, a celý ubrečený jsem jí vyprávěl co se stalo. U babičky bydlel ten německý důstojník, který uměl česky. Když to slyšel, tak šel k nám a ptal se vojáků co se stalo. Vojáci mu řekli, že jsme ve stodole vykopali jámu a tím, že přišli o koně. Za to že rodiče popraví. Německý důstojník jim ale povídá, že když jim hospodář včera říkal, ať tam koně nedávají, měli ho poslechnout a ne ho vyhazovat ze stodoly. A ať rodiče nechají. Tím jim zachránil život. Zabitého koně rozporcovali a zpracovali v kuchyni. Otec se ptal důstojníka proč je v německé armádě. On začal vysvětlovat, že je ze Sudet a jeho matka je Němka. Po zabrání Sudet Německem musel narukovat do německé armády, jelikož přijal německé občanství. A povídá „to byla moje největší chyba a nevím jestli to peklo přežiji, protože zlo, které jsme spáchali v Rusku na obyvatelích se nám určitě vrátí“.

Za několik dní němečtí vojáci odešli a my mysleli, že již přijde osvobození. Nepřišlo, ale přišlo další ještě horší utrpení.

Následující den byl všude klid. Nebylo slyšet žádné dělostřelectvo a tak jsme vylezli z bunkru a matka začala vařit něco k obědu. Když jsme začali obědovat ozval se štěkot psa Sultána a v tu ránu vtrhli němečtí vojáci do domu. S křikem „raus, raus“ nás vyhnali na dvůr. Vojáci se pustili do připraveného oběda a otec musel zapřáhnout koně do vozu a vyvést veškerý dobytek. Babička s dědou a Melničuk zůstali schováni v bunkru a vojáci je nenašli, neboť Sultán hrozně vyváděl. Matka chtěla vzít sebou nějaké oblečení, když to balila, voják na ní zahulákal „schnel, schnel“ a dal ji ránu pažbou až spadla, když se jí chtěl otec zastat, dostal taky. Za stálého hulákání nás nahnali na náves, kde již byla shromážděna celá vesnice. Tam nás hlídali ozbrojení vojáci, takže nebylo možné utéci. To trvalo až do večera, kdy se celý transport pod dozorem dal do pochodu. Z obou stran nás hlídali Němci. Šli jsme rozblácenou cestou v hluboce rozježděných kolejích, v kterých se nedalo jít ani jet vozem. Všichni šli pěšky, jen děti mohli jet na vozech, ale koně nemohli povozy v tom bahně utáhnou. Dospělí často museli zapadlé vozy vyprošťovat. Do toho pršelo a padal sníh. Vojáci nás neustále popoháněli, ať jdeme rychleji. Cesta nebrala konce, už byla tma a my stále pokračovali v pochodu údolím asi tři kilometry až k silnici spojující Dubno a Vrbu. Nad cestou ve stráních měli Němci udělány bunkry z rozebraných ukrajinských dřevěných domů. Okolo stála spousta bojové techniky. Mě nejvíce zajímaly tanky, jak byly velké. Ale v tom bahně byly asi stejně k ničemu. V bunkrech bylo vidět, že kolem ohniček sedí spousta Němců. Zarostlí, špinaví odevzdání jako, když čekají na smrt. Když jsme dorazili za tmy k silnici, byly kolem ní samé krátery. Dospělí vyprávěli, že je to po ruských střelách kaťuše. Němci pohřbívali mrtvé do společných hrobů, na které vždy dali malý dřevěný kříž. Hůř na tom byla řada raněných, kteří leželi u silnice a strašně naříkali. Matka mně neustále schovávala hlavu pod kabát, abych tu hrůzu neviděl. Já jsem byl zase tak zvědavý, že jsem musel všechno vidět. Byli jsme tak z toho vystrašení, že jsme nepociťovali hlad a žízeň. Zablácení a mokří jsme čekali na silnici až se ze tmy vynořilo několik vojenských aut, které vezly vojenský materiál. Vojáci rychle vykládali auta a nakládali raněné. Ti co alespoň trochu mohli se bezohledně cpali na nákladák. Ti co nakládali raněné museli občas vystřelit do vzduchu, aby uklidnili situaci. Nakonec nakládali těžce raněné. Na povozy, v kterých jsme přijeli, vojáci začali nakládat vojenský materiál z aut a za chvíli tak nebyl ani jeden. Ostatní dobytek odehnali

pravděpodobně někam do kuchyně. Nakonec přišla řada na nás. Museli jsme nastoupit na korbu nákladáku, kde jsme byli strašně namačkáni. Auta měla jen malé škvíry na reflektorech, jen aby bylo trochu vidět na cestu. Po několika hodinové jízdě, kdy nad námi přelétli několikrát letadla, která ale nestřílela, jsme dorazili na vlakové nádraží v Brodech, kde byli připraveny prázdné nákladní vagóny. Na nádraží byl velký ruch, všude pobíhali a pokřikovali vojáci. Nás zahnali do vagónů a dveře zadržovali. Tělesnou potřebu jsme dělali do jednoho rohu. Pan Svítek měl sebou kus chleba, z kterého jednou za čas ukrojil krajíc a nechal ho kolovat mezi všemi. Jeli jsme celý den a k večeru jsme dojeli do Přemyšle. Na nádraží jsme vystoupili a dali jsme se na pochod do tamějšího koncentračního tábora. Tam nás zahnali do dřevěných baráků, kde byly dřevěné třípatrové palandy po obou stranách. Jedna strana byla již obsazena, ale my jsme jim nerozuměli. Nebylo to ani rusky, ani ukrajinsky, ani polsky ani česky. Barák byl průchozí a z obou stran včele byly velké dveře, kde hlídali dozorcí. Ti nám ukázali, které palandy jsou naše. Pak přivezli v kotli nějakou nechutnou polévku, která silně páchla zelím a margarinem. K tomu jsme dostali každý skrojek chleba. Nejhuře na tom byly malé děti, které neustále plakaly, a to dozorcům lezlo na nervy. Neustále pokřikovali ať jsou zticha. V baráku bylo smradu z toho množství lidí jako ve stáji. V rohu stál sud s vodou na mytí a za dveřmi venku byla jedna společná kadibudka. Druhý den přišli nějací úředníci, kteří udělali soupis celé naší skupiny. Prozradili nám, že večer budeme pokračovat dál. Dospělí se domnívali, že to již horší nemůže být. Ale to se mýlili. K večeru jsme již pochodovali na nádraží, rodiče nás větší děti drželi uprostřed a malé nesli v náruči. Na nádraží nás zahnali do nákladních vagónů a každému dali kousek chleba se smradlavým margarinem. Večer se s námi vlak dal opět do pohybu, aniž bychom věděli kam. Druhý den jsme dorazili do města Gdynie v dnešním Polsku.

Poprvé v životě jsem viděl modré moře, přístav a veliké lodě. Okolí přístavu bylo celé rozbité a plné sutin od leteckých bomb. Nás ovšem vedli do lágru, který byl blízko nádraží. Chvíli jsme stáli u brány, kterou hlídali vojáci se psy. Po spočítání nás zavedli do jednoho baráku, kde provedli očistu. Museli jsme se ze všeho svléci, oblečení putovalo na desinfekci a nás ostříhali do hola. Pak nás zahnali do sprch se strašně studenou vodou. Po dlouhém čekání nám přivezli zpět oblečení. Každého pak vyfotili s cedulkou před prsami, kde bylo napsáno křídou číslo. Potom nás zavedli do místnosti, kde bylo asi dvacet poschod'ových postelí. Po chvíli přišel dozorce, který nás odvedl do jídelny, kde nám dali bramborovou polévku se zelím a krajíc chleba. Voda na pití byla na stole. Pak jsme šli do místnosti, kde jsme mohli zalehnout a trochu si odpočinout. Malé světlo na chodbě osvětlovalo místnost, aby bylo možné trefit na kadibudku. K ránu jsme se probudili celí poštípaní od štěnic. Nejvíce poštípaní byli ve vyšších patrech, kde bylo tepleji. Děti to snášely velice špatně, a neustále se drbaly a brečely. Ráno nás zahnali na snídani, po které nás rozdělili. Muže a ženy odvedli do přístavu na práci, kde celý den odklízeli sutiny z náletů. Děti a staré lidi zahnali do místnosti, kde byla pouze jedna lavice a stůl. Rodiče se vrátili až večer pořádně unaveni. Nejhorší to bylo s botami, neboť někdo měl velké a někdo malé, takže si je alespoň povyměňovali. Do bot se na nohy motaly hadry tak zvané onuce. Odklizení sutin byl každodenní režim pro všechny co mohli alespoň chodit. Často se stávalo, že došlo k výbuchu nějaké nevybuchlé bomby, a tak každý den několik lidí se z práce nevrátilo. Také tam pracovali ruští zajatci, z kterých byly jen živé trosky. Pravděpodobně nedostávali ani tak málo jídla co my.

Po několika týdnech nás dozorcí nechali nastoupit a dali jsme se na pochod k nádraží, kde nás opět naložili do vagónů. V noci se vlak rozjel a po celonoční cestě jsme dorazili do Torúně. Zde nás zahnali do lágru, který byl podobný v Gdynii, i s těmi štěnicemi. Strýc zde měl dvě děti, sedmiletého Vlastíka a tříletou Milušku. Miluška tyto útrapy nepřežila a byla pochovaná v nějakém hromadném hrobě v Torúni. Vlastík to přežil, ale měl podlomené zdraví a na jeho následky pak v Čechách zemřel.

I zde praceschopní museli každé ráno nastoupit do práce. Tentokrát chodili na dráhu kopat zákopy pro německou armádu, která se připravovala na postup Rudé armády. Matka vyprávěla jaká je to pekelná práce. Protože se písek neustále sesouval, takže to museli vyplétat vrbovým proutím. Někteří na nádraží překládali různé zboží. Nás děti přišel hlídat kulhavý chlap, který byl zmrzačený na frontě, a že nás bude učit německy. Stále něco psal křídou na tabuli a strašně se zlobil, že tomu nerozumíme. Já jsem se měl naučit německou básničku, ale nenaučil, tak jsem dostal facku. Tenkrát jsem si slíbil, že jim to vrátím, ale nevrátil. V počtech to ale docela šlo, protože napsal číslici a řekl hned to řekl německy.

Tak utíkaly dny a měsíce. My jsme nevěděli jaký je den ani kolik je hodin, vše se odhadovalo. V Toruňském lágru jsme přezimovali a v březnu 1945 některé z nás odvezli do Jabłoňova v dnešním Polsku. Naši se bránili, chtěli zůstat s ostatními, ale nic naplat museli jsme jet. V Jabłoňově jsme dlouho nepobyli. Po několika dnech nás osvobodila Rudá armáda. Všude zavládl chaos a tak jsme se rozhodli opustit lágr. Utekli jsme do blízkého údolí, kde byla kupa sena. Do té jsme se ukryli a v ní přenocovali. Seno bylo vlhké a v noci byl mráz, takže seno na nás přimrzalo.

Ráno se objevila dvě ruská děvčata s vojákem a povídali, ať tam nezůstáváme, protože v noci bude útok na blízký zámek, kde se Němci opevnili. Tak jsme šli s nimi podél potoka až jsme došli k budově, bývalé koňské maštali, která byla bez koní, ale plná lidí. Byla tam i docela teplo, takže se dalo spát na slámě na zemi. Asi ve 100 metrů vzdáleném kravíně bylo slyšet buček hlady krávy. Matka si vypůjčila kbelík a že je půjde podojit. Otec jí v tom bránil, ale ona ho neposlechla. Nakonec ta ruská děvčata šla s matkou a otec s vojákama hlídal. Tak asi za hodinku přišli s mlékem na kterém jsme si velice pochutnali. Druhý den ráno byla slyšet děla a sem tam přeletělo i nějaké ruské letadlo. Jeden voják na chvíli odešel a přinesl ještě s dvěma dalšími trochu chleba. Pak jsme se dověděli, že ten voják je z nedaleké pozorovatelný a že se dobrovolně přihlásil na průzkum.

V noci to začalo nejdříve dělostřeleckou palbou z které byla záře jako ve dne. My měli strach, že nás nějaká střela může zasáhnout. Ráno se ozývala střelba ze samopalů, která trvala celé dopoledne. Pak se objevili ruští vojáci se spoustou raněných. Část budovy jsme museli vyklidit, kde na slámu dali cely a na ně ukládali raněné jednoho vedle druhého. Lehce ranění posedávali, kde se dalo. Docela brzo přijeli doktoři a auto s lékařským materiálem. Ze sudu udělali kotel, kde ohřívali vodu na mytí ran. Ošetřování šlo rychle za plného vědomí. Ranění nařikali, křičeli a sprostě nadávali. Domorodci odešli do svých domovů, jestli nějaké našli. Ráno přijeli důstojníci, obhlédli situaci a začli se vyptávat co jsme zač. Otec jim vše vypověděl a oni nám řekli, že musíme odtud odejít. Velitel nám napsal propustky a ať jdeme domů. Spolu s námi ještě šla dvě ruská děvčata Nina a Táňa a nějaký chlapec Andrej. Otec našel dvoukolku na kterou jsme dali pár svých věcí, deku, trochu prádla a od vojáků jsme dostali chleba, čaj, plechovku na vodu a hrnec na vaření.

Tak jsme opustili statek, některé budovy v okolí ještě hořely a ze zámku zbylo torzo. Sestoupili jsme pěšinou k potoku a viděli jsme stoh, ve kterém jsme jednu noc nocovali, úplně shořený a okolo ohořelý mrtvý dobytek. Na zasněžené stráni k zámku leželo mnoho mrtvých těl německých vojáků, které nikdo neuklízěl. Sníh byl zbarven do červena od krve. Ruští vojáci byli již uklizeni.

Když jsme se dostali na silnici viděli jsme kolony aut, tanků a kat'uší, které byly přikryté plachtami. Otec říkal, že je to postrach Němců. Jelo se docela dobře, kdo nemohl jít, tak ho ti druzí vezli na káře. Vojáci z aut na nás pokřikovali, že brzo bude po válce. Po celodenním pochodu jsme k večeru hledali, kde přenocujeme. Baráky podle silnice byly všechny vypáleny a zpustošeny. Stáli jsme na křižovatce u lesa a v tom se objevil ruský voják a že otec s tím Andrejem musí jít s ním. Tak jsem s matkou a těma děvčaty zůstali sami. Seděli jsme na káře a brečeli, co s námi bude. Otec se vyznal, měl dobrou orientaci a uměl dobře rusky a polsky. Přijel nějaký důstojník na koni a když nás viděl začal se vyptávat matky co se stalo. Když mu

to vypověděla on vyskočil na koně a pravil „já mu říkal, že rodiny s dětmi musí nechat po hromadě“, pobídl koně a odjel. Asi za hodinu se k naší radosti objevil otec s Andrejem. Byli jsme hrozně šťastní, že jsme opět pohromadě. Ještě otci důstojník poradil, že nedaleko je statek s vojáky a že se tam máme jeho jménem přihlásit. Po krátkém pochodu ve sněhové břečce jsme to našli, kde jsme se v jednom opuštěném baráku utábořili. Uvnitř bylo všechno rozházeno a rozbito. Matka s děvčaty se daly do úklidu. Otec sehnal trochu dřeva na zatopení a vodu na mytí. Pak přišlo několik vojáků, že s námi přenocují. Ti věděli, že blízko jsou malá prasata. Když to řekli otci, tak on se jim hned nabídl, že je zabije, protože to umí. Vojáci se sebrali a za chvíli přijeli s vozem na kterém měli dvě selata a brambory. Otec připravil selata, pak je dal vařit do velkého kotle. Matka mezitím uvařila brambory. Otec ve sklepě našel nějaké kompoty, které vojáci nechťeli, protože se obávali, že by mohly být otrávené. Místo toho popíjeli vodu. Mně naopak kompoty velice chutnaly. Po dlouhé době jsme se opět najedli a umyli. I matrace se našli na spaní. Na koho nezbyly, spal na slámě, kterou přivezli ze statku. Mě uložili na matraci s Ninou. Když mysleli že spím, tak to začalo. K děvčatům se natlačili vojáci. Nejdříve si povídali co zažili a odkud pocházejí. Občas se líbali a tulili se k sobě. Nina se nejdříve zdráhala, ale za chvíli byla povolnější. Když jí začal líbat řadřa a všude hladit, já jsem dělal že spím, což kvůli zvědavosti ale nešlo. Za chvíli sundali všechny šaty, které měli na sobě a začali zprvu potichu pracovat, ale pak jim to už bylo jedno. Za chvíli se to ještě jednou opakovalo a já jsem poznal co jsem ještě nikdy neviděl.

Ráno jsme vstali, matka přichystala čaj a chleba. Od vojáků jsme dostali koně a povoz, abychom nemuseli ten dvoukolák tahat sami. Mně dali ještě pár sucharů. V baráku jsme našli i nějaké oblečení. My jsme měli totiž každý pouze jednu deku, kterou jsme měli na sobě. Otec objevil břitvu a tak se mohl i oholit.

Když jsme vše naložili a byli jsme připraveni na cestu, šli jsme se rozloučit s vojáky. Nevzrušeněji se loučili děvčata, která brečela. Byl to smutný pohled na mladé lidi, kteří se sotva potkali, užili si jednu noc lásky a štěstí a hned se zase musí rozejít, aniž by věděli zdali se ještě setkají. Děvčatům nabídli z vojenského štábu, že mohou jet vojenským transportem domů. Takže i my jsme se s nimi rozloučili. Od vojáků jsme ještě dostali další potvrzení, aby nám nebrali koně a vůz. K nám se připojila ještě nějaká Polka s malým chlapcem, zda bychom ji nevzali do Varšavy. V poledne jsme vyrazili. K večeru matka dostala průjem a každou chvíli jsme museli zastavovat. Otec udělal v podlaze vozu díru a matka to měla jak pojízdnou latrínu.

Silnice do Varšavy byla v dezolátním stavu. Bez mostů, samé bahno, kdy jsme často zapadli, ale všude přítomní ochotní vojáci nám vždy pomohli. Bylo na nich vidět, že již tuší konec války a jakou z toho mají radost. Dnes obdivuji ještě více svého otce, jak se skvěle dokázal orientovat v té zničené zemi i přestože byl v Pultusku u Varšavy na vojně. I když to byly hrozné útrapy, žila v nás naděje, že už všechno bude lepší a lepší. Když jsme dorazili na předměstí Varšavy pojmenované Praha, nebylo to město, ale hromady sutin po německých náletech, kdy potlačovali povstání. Polačka, kterou jsme vezli, nás vedla po cestách, které projeli tanky. Pro mne to bylo docela zábavné, neboť jsme neustále jeli nahoru a dolů, jak na vlnité dráze. Když jsme přijížděli na místo, kde měl být dům Polačky, uviděli jsme pouze hromadu sutin. Polačka se dala do pláče a začala nám ukazovat kde bývaly jednotlivé místnosti. Jediná místnost zůstala, a to byla prádelna, kde nám nabídla, že můžeme přenocovat. Otec uvázal koně ke stromu nakrmil je krmením, které jsme vezli sebou a potřeboval nejen pro koně, ale i pro nás vodu. Polačka ho poslala s vědrem k Visle. Na dvorku jsme mezitím udělali ohýnek, kde jsme vodu převařili. Nám nic nebylo, ale matku to opět začalo prohánět.

Do Varšavy se vracelo spousta lidí, každý hledal svůj dům a své blízké. Mezi sutinami bylo vidět řada ohniček, kde na plachtách přespávali lidé. Druhý den jsme se s Polačkou rozloučili

a vyjeli jsme z Varšavy. Na kraji města jsme jeli podle hřbitova, kde tisíce lidí hledali své blízké. Někdo měl fotky a jiný hledal v seznamech, které byly vyvěšeny.

Jeli jsme rovinatým krajem, města a vesnice byly po přechodu fronty značně poškozené a spálené. V těch troskách žili celé rodiny. Po celodenní cestě nám vojáci poradili, že v blízkém statku můžeme přespát. Domáci nám dal teplou vodu na umytí a k jídlu vařené brambory se sýrem a mlékem. Otec mezitím se šel postarat o koně. Dal jim nažrat a ošetřil jim kopyta, která byla po cestě dost poškozená. Na statku měli tři malé děti. Jejich matka ale byla celá vystrašená a uplakaná. Zeptali jsme se proč se neradují z osvobození, ale paní si postěžovala, že je to tady moc těžké, protože se mstí soused sousedovi. A měla pravdu. Mě s matkou uložili v malé místnosti na chatrnou postel, za kterou jsme jim byli vděční, neboť jsme spali na zemi nebo na voze. Otec zůstal u koní, které hlídal před zloději. V noci otec potichu přišel k nám, vzbudil nás a povídá, že musíme rychle pryč. Nějací chlapi totiž ve stodole pověsili domácího. Nejdříve spolu debatovali, že za nic nemůže, že ho obviňují neprávem za něco co neudělal. Nebylo to nic platné, jeden ho praštil nějakým předmětem do hlavy a pro jistotu ho ještě pověsili. Spolu s otcem jsme trnuli, aby si nevšimli našich koní. Konečně našťástí byli po cestě unavení, takže byli potichu. Když odcházeli jeden povídá, že by to měli podpálit. Druhý povídal, ať neblázní, že na křižovatce jsou vojáci.

Když odešli otec připravil povoz a potichu jsme vyjeli na silnici. Moje matka opakovala, že lituje tu ženskou, až zjistí co se stalo. My jsme zamířili k vojenské hlídce, byli to ti samí vojáci co nás poslali do statku na noc. Řekli jsme jim co se stalo a velitel na to odpověděl, že tady se to stává denně. A ať jsme rádi, že to opravdu nepodpálili. Poradili nám ať jedeme pouze, kde jsou vojáci v dohledu, protože se zde pohybují bandy, které jsou nebezpečné.

K večeru jsme dojeli na hranice mezi Polskem a Sovětským Svazem na řece Bug. Vojáci nás po jednom vyslechli odkud a kam jedeme. Velice se divili, když jsme Češi, proč jedeme na Volyň a ne do Čech. My ale museli jet tam, kam nám napsali propustku. Vojáci prohlédli vůz, kde byli tři deky a trochu sena pro koně. Dovolili nám přenocovat na hranicích a večer nám dali z vojenské kuchyně. S otcem si dali štamprdle vodky a mě jeden starší voják začal vykládat, že má doma taky tak starého syna, a že ho snad ještě uvidí. Byl to řidič z nákladáku, vzal mě do kabiny, kde mi vše ukázal včetně samopalu a pistole. Rodiče mě zavolali, že musíme jít spát, protože ráno jedeme dál směrem na Luck. Spali jsme na voze na slámě. Jeden voják nám dal nepromokavou celtnu na přikrytí. Ráno nám dali z polní kuchyně snídani. Cesta byla celá bahnitá, všude samé bažiny a louky, žádné lesy jen keře. Na křižovatkách byly na kůlu přibytá prkénka, na kterých byly směrovky. Ono se stejně nedalo uhnout, protože to byla jediná cesta do Lucka. Naproti nám jeli neustále kolony se zásobama na frontu. Ptali jsme se kam že to jedou. To že je prý vojenské tajemství protože vezou dělostřelecké náboje.

Za dva dny jsme dojeli do Lucka. Luck byl před válkou centrem volyňských Čechů. Sídli zde matice školská, Česká banka, Sokol, česká tiskárna a obchodní centrum, které zajišťovalo dovoz strojů z Čech. V Lucku jsme vyhledali příbuzné Svobodovi. Když nás uviděli měli jsme všichni velikou radost ze setkání. Uvítal nás děda s babičkou a jejich dcera s dětmi. Naši se vyptávali, kde jsou ostatní. Vláďa a syn Milouš a Věra narukovali do Československé armády v Rovně. Narukovalo zde 12500 mužů a žen, kteří po krátkém výcviku šli bojovat za osvobození Československa. Po přivítání teta přichystala něco k jídlu a otec ošetřil a nakrmil koně. Já jsem šel spát. Po roce jsem spal v posteli s peřinou.

Dospělí vyprávěli o poměrech na Volyni. Ukrajinci založili svoji armádu, která se jmenovala UPA. Tu vedl Bandera a tak se jim také říkalo banderovci. UPA nejdříve bojovala proti Němcům a potom po osvobození proti Rudé armádě. UPA vymáhala od obyvatel dodávky na udržení své armády. Když se ruské úřady dověděli, že někdo podporuje UPA, bez soudu ho vyvezli na Sibiř.

Ráno se rozkřiklo, že jsme se vrátili z německého lágru. Sešlo se mnoho známých a zvědavých lidí a rodiče jim vyprávěli, co jsme během toho roku prožili. Po obědě jsme se vypravili domů, což bylo něco přes třicet kilometrů.

K večeru jsme dojeli domů. Ve vesnici byly statky a domy hodně rozbořené i náš dům byl bez oken a dveří. Otec zajel na dvůr a povídá „tak jsme se štěstím zase doma. Barák dáme zase dohromady a bude jako dřív“. Některé rodiny se dokázali před Němci schovat takže, když jsme přijeli, první přišli Kacamonovi, sousedi Kopančinski a hlavně babička s dědou, kteří měli velkou radost, že jsme se vrátili. Babička nám připravila k večeři brambory, tvaroh, mléko a bílý chléb. Maso jsme nesměli jíst. Otec dal koně do chléva, kde stála jedna kráva a prase. Za chlívem byl sad a kuželník celý zarostlý. Děda s Kacamonem dojednal, aby nám UPA nevzala koně. On totiž byl oblastním velitelem UPA a jeho dcera Máňa byla ve štábu sekretářkou.

Po návratu jsme se museli nahlásit v Dubně na úřadě, kde rodičům vystavili doklady. Otec musel nastoupit do práce v konzervárnách, ve vedlejší vesnici asi šest kilometrů od nás. Matka neustále marodila a tak mohla zůstat doma. Já jsem musel do školy, která byla v Záhorcích asi tři kilometry daleko. Spolužáci i učitelé byli zvědaví co jsme všechno prožili a že jsme se z toho pekla vůbec vrátili. Kolikrát z některé hodiny bylo vypravování a nebo se vyprávění protáhlo až do večera. Horší to bylo s učením, žádná čeština, všechno ukrajinsky a pár hodin rusky. Na ruštinu byly učitelky z Ruska a ty se s námi nepáraly. Nebyly sešity ani tužky a každý si musel něco sehnat z domova nebo od šmelinářů na bazaru. Ve škole se topilo ve velkých kamnech na dřevo, které nosily matky dětí ze státního lesa, aby jim děti nezmrzly. Platy učitelů byly tak nízké, že je z toho mála co měli rodiče, museli ještě podporovat. Nosili se jim hlavně potraviny.

Jednou jsem se musel naučit ukrajinskou básničku. Odvedl jsem koně na pastvu a tam jsem se ji učil. Říkal jsem ji nahlas a stále mi to nešlo. Už i ty koně se po mně ohlíželi a vypadalo, že ji umí dřív než já. Nakonec to dobře dopadlo a básničku umím dodnes.

Občas do školy zavítalo i kino. Bylo to pojízdné vojenské, kde se promítaly filmy hlavně o válce, jak hladoví Němci se přišli do Ruska najíst. Schopných mužů bylo velice málo, neboť byli ve válce. Co byli doma to byli mrzáci z války a starci.

Jak jsme se trochu zmátožili, tak jsme jeli na Dlouhé Pole, kde bydlela babička s dědou z matčiny strany. Byli tam sami, neboť čtyři strejdové a dvě tety byli ve Svobodově armádě, která již v té době byla v Československu. Za chvíli se seběhla celá vesnice, ale většinou to byli staří lidé a matky s dětmi. Kdo mohl tak narukoval do Československé armády. Byli to lidé, kteří byli vlastenci a nemohli se smířit s tím, že museli rodnou zem opustit násilím.

Druhý den jsme jeli domů. Dostali jsme trochu potravin, ošacení a nějaké obilí, abychom mohli zasít. Tam jsme opět poznali jak si lidé umějí pomáhat i když sami měli málo. Domů s námi jel i děda, aby pomohl otci opravit barák. Děda byl dobrý řemeslník a měl potřebné nářadí. Asi za týden se v našem domě již dalo opět bydlet. Když jsem přišel ze školy musel jsem na pole, abychom ho přichystali na zasetí. Dalo moc práce zbavit je plevelu. Jednou jsem vlácel pole a koně mě nechtěli poslouchat, tak jsem brečel a nadával. Strejda Škaloud, starší pán okolo sedmdesátky, povídá „Jozífkú co tu řveš, dej to sem já ti pomůžu“. Pomohl, ale hned matce vynadal, že nemůže na mě chtít, abych dělal tak těžkou práci. Matka mu odpověděla, co že má dělat, když jí bolí nohy sotva leze, táta je pořád v práci a zasít musíme. Často jsme s matkou chodili do lesa kácet stromy, aby bylo čím topit. Stromy se řezaly ruční pilou. Šlo to velice špatně, protože stromy byly samé střepiny a pila se rychle tupila a nabrousit jí nebylo čím.

V té době již skončila Druhá světová válka.

Otec byl v konzervárnách celý týden, kde pracoval jako obuvník. Po večerech hrál na klarinet. Vydělával okolo 100 rublů za měsíc, přitom polévka v závodní jídelně stála 120 rublů.

Jednou vyprávěl jakou slávu zorganizovali na počest příjezdu Kozlova a Tuze z vrchní rady z Moskvy. Oba byli židé, s kterými chodil otec do měšťanky v Dubně. Tam se dověděl, že je již dohoda mezi Československem a Sovětským svazem, že Češi z Volyně se budou moci vrátit do Čech. Sláva to byla veliká, rozdávali se medaile zasloužilým pracovníkům a invalidním vojákům. Všude spousta jídla a pití. Po oslavách druhý den přijel Tuz a Kozlov k nám. Otce se vyptávali na některé Ukrajince, jestli je otec nezná. Otec odpovídal, že nezná a co se prý stalo? Ale zanechali nám dopis, že UPA děkuje za oslavu a pohoštění.

Na jaře nabídli otci jinou práci, a to vykupovat dobytek pro jatka. Sekretářka ředitele, byla také Češka, přišla za otcem, ať tu funkci nebere, protože v ní jde o život. Nikdo nechce státu prodat dobytek pod cenou. Raději ho prodá na černém trhu. Za nesplnění úkolu již spoustu lidí vyvezli na Sibiř. Když na otce naléhali, aby to vzal, on se začal vymlouvat, že na to nemá patřičné vzdělání. Načež vystoupil zástupce ředitele Bind'uha, že otci nevěří, protože s ním chodil do měšťanky a že lže. Tím schůze skončila. Za hodinu byl vojenský soud a otec byl odsouzen za odmítnutí práce ke snížení platu o 15 procent a přeřazení na jeden rok do zemědělské výroby jako brigádýr. Moc nám to nevadilo, protože jsme se v té době již připravovali na návrat do Čech.

Otec, jak to šlo, chodil domů, bylo to asi šest kilometrů, jinak přespával v Dubně u Chmelíků. Cesta vedla přes pole a les. Byla to docela dobrá cesta, jenom nesmělo pršet, pak to bylo samé bláto. Přes les ale bylo nebezpečno. Bylo tam plno různých band, které loupili. Mezi nimi byli i bandy UPA. Dost často se našla zavražděná a okradená lidská těla.

Stalo se, že jednoho dne jsme čekali na otce, že přijde domů. O půlnoci ale otec nikde. Měli jsme s matkou strach, že se mu něco stalo. Počkali jsme až se trochu rozedlní a já sebral koně, přehodil přes něj deku a jel jsem otce hledat. Nejdříve jsem jel ke Chmelíkům, kde ale o otci nevěděli. Pak jsme jel do konzerváren. Koně jsem hnál až byl samá pěna. Tam jsme otce našel zdravého. Měl jsem velikou radost, že otec je živý. Říkal jsem mu jaký jsme s matkou měli strach, když nepřišel. On ale musel zůstat hrát v kapele vojákům, kteří se vraceli z války.

Jednou se také stalo, že v lese musel přenocovat. UPA měla různá cvičení a přesuny a otec před nimi vylezl na strom, kde se schoval. Vojáci se usadili pod stromem a začali se posilňovat špekem, cibulí a vodkou. Celý rozhovor vyslechl o plánech proti Rudé armádě a samostatnosti Ukrajiny. Když vojáci odešli a bylo již ráno otec přišel domů. Ohřáli jsme vodu, aby se otec mohl vykoupat v neckách a oholit. Mě pak poslali k babičce a kupodivu jsem ani nemusel pospíchat domu. Pak když otec zase odcházel matka mu nabalila potraviny a prádlo na několik dní.

Po odsouzení otec nastoupil do zemědělské výroby v kolchozu. Byl to kdysi velkostatek a říkalo se mu Palestina. Řada budov byla poškozená a vypálená od války. Lidé, kteří tam pracovali žili v zemljankách, což byly díry vykopané do země a přikryté vším možným co se dalo sehnat. Ve stěnách měli vykopané prostory pro poličky, na které se daly noviny. V poličkách pak byly veškeré věci co měli, ošacení, nádobí, potraviny a podobně. Kamna byla udělána z plechových sudů. Postele byly z nastlané slámy přikryté plachtou, kožichem nebo vojenským kabátem. Mýt a prát se chodilo k nedalekému potoku. Za špatného počasí se prádlo sušilo na nataženém telefonním drátě uvnitř.

Jelikož chybělo úplně všechno, šikovné české ručičky začaly vyrábět z poškozené vojenské techniky, které bylo všude dost, například nádobí. Hliník se tavil a pak se odléval do hliněných forem. Dělal se hrnce, misky, pekáče a různé rendlíky. Z nábojnic se dělaly lžíce a sběračky. Poptávka byla tak velká, že nestačili vyrábět. Několik kousků jsme přivezli do Čech a mám je dodnes. Chystám se to věnovat do muzea volyňských Čechů v Podbořanech.

V kolchozu se vařilo jedno jídlo denně, a to polévka, ve které bylo dost zeleniny a trochu masa z jatek. K polévce tmavý chléb a vodka. Jednou se stalo, že otec poslal dva vysloužilé vojáky nařezat a naštipat dřevo, aby se mohlo v kuchyni topit. Ti se ale na to vyflákli a lidé, když přišli z pole neměli oběd. Ani nikdo ze strachu neprotestoval. Z okolních vesnic museli

chodit do kolchozu pracovat, většinou to byly mladé holky. Otec jim přiděloval práci. Často se také stávalo, že na pole kde pracovali, přijeli banderovci na koních a ptali se děvčat, zda je na ně hodný. Děvčata potvrdila, že s nima zachází lépe než jejich vlastní otcové. Když se sekala luka, měli sekáči úhledné řádky. Pouze otec to měl rozházené. Jednoho dne přijela kontrola v čele s Bind'uhou a hned mu to bylo divné proč to nedělá do řádků. Otec mu vysvětlil, že nejsou lidi, kteří by to chodili ještě rozhazovat. Bind'uha otce pochválil, že takhle se to má dělat.

Doma jsme měli zaseto obilí, brambory a cukrová řepa již byla pěkná. Z řepy se vařila kořalka samohonka. Jednoho dne přišel dopis od Niny z Chabarovska, kterou jsme vezli v Polsku na voze. Psala, že u nich je strašná bída a že slyšela, že na Volyni může sehnat obilí a brambory. Otec jí napsal ať přijede, že jí pomůžeme. Dopisy se v té době psali na kus papíru, který se skládal do trojúhelníku a bez známky se poslal. Bylo zajímavé, že ty dopisy vůbec došly. Před žněma v roce 1946 Nina přijela. Nina byla velice šikovná a byla velká pomoc ve žních. Vyprávěla jak je vše zničeno. Budovy rozbité, pole neosetá, samé zákopy a vyřazená vojenská technika. Ona bydlela v zemljance a měla malého chlapečka. Dokonce se jí vrátil z války ten voják co se s ním setkala při cestě z Polska, i když jako válečný invalida. Doma trochu pracuje a pak dostává invalidní důchod, za který si mohou koupit na trhu pár bochníků chleba. Přichází občas od státu poměrně levné zboží, je ho ale velice málo. Chytanou-li někoho, že se snaží šmelit, bez rozpaků skončí na Sibiři. Žně proběhly dobře, vše se sklídilo a vymlátilo. Nina dostala nějaké obilí a brambory. Odvezli jsme ji na nádraží a pomohli jsme jí naložit pytle na střechu vagónů. To se tak vozilo. Nina měla strach, aby to dovezla domů. Po cestě totiž řádily bandy, které pomocí provazů a háků strhávaly náklady ze střech. Někdy i s lidmi, kteří se tam také vezli. Nina to naštěstí dovezla a přijela ještě jednou. Dostala k tomu i trochu sádla a špek. V životě jsem neviděl, tak vděčného člověka.

U babičky bylo schované zánovní kolo. Chtěl jsem na něm jet do školy. Děda mi to rozmlouval jak je to nebezpečné. Ale přemluvil jsem je. Když jsem jel lesem, vyšli dva chlapi s puškami a spustili ať jim dám kolo. Já jsem byl hrdina a tak jsem šlápl do pedálů a lesní pěšinou ujížděl pryč. Zaslechl jsem jen několik výstřelů, nevím ani jestli stříleli do vzduchu nebo po mně, ale vím, že to potom bylo na převlečení. A bylo po hrdinství.

Večer přišli z UPA banderovci k dědovi a ať jim dá kolo, protože mě viděli na něm jet. Děda kolo odevzdal a oni mu na kusu papíru dali potvrzení, že kolo převzali a až bude Ukrajina svobodná, tak se mu na základě potvrzení odmění. Jenže potvrzení se muselo ihned spálit, protože kdyby ho našli Rusové, byl by obviněn za napomáhání UPA, a skončil by na Sibiři odkud se málokdo vrátil.

Přes zimu se Češi chystali na návrat do Čech. Dělali se balíky sena pro dobytek, pekly se suchary a připravovaly se zásoby, které se uskladovaly u českých rodin, které bydleli blízko nádraží. My spolu s několika rodinami jsme to měli u Chmelíků. Já s bratrancem Pepíkem Hustovským jsme to hlídali v jejich stodole. Kdyby se chtěl někdo vloupat do stodoly, tak jsme měli zatáhnout za provázek, který vedl na chodbu ke zvonku. Pan Chmelík byl nám pomohl. Byl to český voják, který se vrátil na Volyn pro rodinu. Jedné noci jsme se vzbudili jak někdo páčí vrata. Zatahali jsme za provázek, pan Chmelík přiběhl a pak jsme slyšeli jen několik ran a vždy heknutí. Nakonec se dva zloději dali na útěk. Chmelík vypálil z pistole ještě několik ran a od té doby se zloději Chmelíkovým vyhýbali.

Když začali Češi opouštět svá obydlí, tak na jejich usedlosti se stěhovali ze Slovenska Huculi, kteří se hlásili k Ukrajincům. To jsme koukali s čím přijeli, samé stroje a plno dobytka. Byli také pěkně ustrojeni. Nežli jim komise přidělila kam se mají nastěhovat, museli zůstat na nádraží ve vagónech. Za nádražím byla velká louka, kde vyhnali dobytek na pastvu. Dobytek ale do rána zmizel. Kdo ho odvedl ani hlídači nevěděli, jen tvrdili, že k nim přišli domorodci aby udělali družbu. Popili vodku a když se ráno probudili louka byla prázdná. Celá delegace okradených šla na polici, kde vypověděli co se jim stalo. Policie si s tím, ale hlavu nedělala a

snažili se jim vysvětlit, že tady je po válce a to se stává, že se něco ztratí. Jedna z nových přistěhovalců byla v Prešově majitelkou hotelu a přivezla si na vagóně osobní auto. V poledne přijelo několik vojáků a začali se vyptávat či to je auto. Paní se hrdinně přihlásila a vojáci jí sebrali klíčky, hodili na vagón fošny a s autem odjeli.

Z Čech přijela komise a s ruskými úřady začali dělat soupisy majetku. Pozemky a veškerá půda patřila státu podle ruského zákona. Vyřizovaly se doklady a stanovil se termín odjezdu. Mezi Čechy panovala velká radost, že po šedesáti letech se vrátíme do vlasti za kterou mnoho volyňských Čechů padlo.

Nám ale kazila radost nemoc našeho dědy. Nemohl chodit, lékař nikde nebyl a tak ho léčily babky kořenářky, sousedky i matka. Děda se strašně těšil do Čech, že se sejde s bratrem a příbuznými, kteří žili v Kroučové u Rakovníka. Když už ta nemoc byla moc zlá, otec sehnal vojenského doktora, který dědu prohlédl a rozhodl, že se musí noha uříznout. Jelikož nemocnice byla v troskách muselo by se to udělat doma. Děda se ovšem operace nedožil a zemřel na embolii. Otec sehnal několik prken a udělal rakev. Dědu jsme pohřbili na místním hřbitově za vesnicí. Sešlo se několik příbuzných a sousedů a doprovodili ho na poslední cestu. Když dědu pochovávali otec vytáhl klarinet a zahrál jeho nejmilovanější písničky na rozloučenou. Všichni odcházeli ze hřbitova smutní a litovali ho, že se nedožil návratu do Čech. Na mě dolehl smutek, protože jsem ztratil dědu, který mi od malička pomáhal, ve všem mi radil, vyprávěl mi pohádky, vyráběl hračky a zachraňoval mě z průšvihů. Často mi četl ze starých knih, které byly ručně psány a s krásnými obrázky. Nejraději jsem měl o zbojníkovi Kumrovi, jak byl vězněn na Špilberku v Brně. Tyto knihy měl uloženy ve velkém dřevěném kufří. Měl tam i Sibilino proroctví, které si četli dospělí a dohadovali se zda se to vyplní. Ten kufří měl dostat ten, který bude mít ke knihám nejlepší vztah. Bohužel vše dopadlo jinak, kufří se za války někde ztratil.

Vrcholila příprava odjezdu. Doklady byli již vyřízené a každý měl soupis věcí, které si může vzít sebou. Kdo měl nějaké stroje nebo zásoby, které si nemohl odvézt, rozdál je do ukrajinských rodin.

Na jaře 1947 jsme již byli připraveni k odjezdu do Čech. K našemu údivu se přijela s námi rozloučit Nina. Pochlubila se, že již mají zasazené brambory a zasetou pšenici. Manžel, že opravuje barák, který se ale opravuje velice těžko, protože není nářadí, prkna vůbec nic. Hřebíky musí dělat z drátu, který někde našel. Má také velikou radost z toho, že čeká druhé dítě. Když odjížděla, opět nám velice děkovala, jak jsme jí několikrát pomohli, a jak nás má za to ráda.

Já jsem byl na nádraží každý den a díval jsem se jak se denně vypravilo několik vlaků do Čech. Babička s dědou z matčiny strany již také odjeli. Když jsme i my dostali termín k odjezdu na odpoledne, jeli jsme na nádraží pro jistotu již brzy ráno. Měli jsme strach, že se objeví banderovci a vezmou si co se jim hodí i z toho mála co jsme si mohli vzít sebou. Nákladní vagóny byly ve špatném stavu. Pršelo do nich a dveře nešli pořádně zavřít. Nejdříve se nakládal dobytek a krmení. Děti a ženy byly v dalším vagóně, kde byli potraviny, voda a nějaké to oblečení. V koutě byl plecháč, který sloužil jako toaleta. Babička neustále seděla v koutě a brečela, že jede bez dědy. K večeru bylo všechno naloženo a vlak se dal do pohybu. Otec jen pronesl „buď sbohem ty proklaté Rusko“. Jeli jsme na Brody, Vrbu a Lvov, kde byla první zastávka. Velké nádraží, které bylo původně zasklené bylo velice poničené a bylo průjezdných jen několik kolejí. Ve Lvově jsme čekali dost dlouho, neměli prý lokomotivu. Vojáci, kteří se vrátili pro rodiny měli na sobě české uniformy, se sebrali šli za náčelníkem nádraží. Když náčelník zjistil, že jsme Češi, ihned zajistil lokomotivu a za chvíli jsme jeli. Pokračovali jsme směrem na Užhorod. Zde jsme jeli už v horách Karpatech. Když se rozednívalo vlak najednou zastavil a z lesa vyšli banderovci vybírat mýtné. Většinou chtěli potraviny, dobytek a hlavně vodku. Vyjednávati začali opět naši vojáci, po několika minutách jsme mohli jet zase dál. K večeru jsme dorazili do Užhorodu, kde jsme přestoupili do českého

vlaku. To byl vlak, čistý, neponičený s osobními vagóny. Všichni pomáhali rodinám, kde byly jen ženy a děti. Nakonec vše proběhlo velice rychle a k ránu jsme přijížděli do Košic. Zde měli pro nás připravenou snídani.

Jedno ale nešlo volyňským Čechům do hlavy, proč jsou všichni za Sovětským svazem a Stalinem !

Josef Holý
otec

+ 12.5.1903 + 20.9.1984

Slavěna Holá roz. Sitařová

matka * 10.3.1910 + 6.5.1994

Josef Holý
syn

* 28.1.1933

